

SUCCESSIEPLANNING
VOOR BEGINNERS

Leesexemplaar

Bart Chiau

Successie-
planning voor
beginners

Pelckmans Pro

© 2019, Bart Chiau en Pelckmans Pro
Pelckmans Pro maakt deel uit van Pelckmans uitgevers nv
www.pelckmansuitgevers.be
Brasschaatsteenweg 308, 2920 Kalmthout, België

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande en schriftelijke toestemming van de uitgever, behalve in geval van wettelijke uitzondering. Informatie over kopieerrechten en de wetgeving met betrekking tot de reproductie vindt u op www.reprobel.be.

All rights reserved. No part of this book may be reproduced, stored or made public by any means whatsoever, whether electronic or mechanical, without prior permission in writing from the publisher.

Omslagontwerp: Tinxz
Zetwerk: Crius Group

D/2019/13955/23
ISBN 978 94 6337 212 1
NUR 781

pelckmanspro.be
pelckmanspro.nl

Pelckmans Pro

Inhoud

Inleiding	7
1 Wat is successieplanning?	10
2 Hoe werkt het wettelijk erfrecht?	17
3 Hoe moet ik een nalatenschap aangeven?	55
4 Een erfenis aanvaarden of verwerpen?	60
5 Hoe deblokkeer ik de rekeningen na een overlijden?	65
6 Hoeveel bedragen de tarieven van successierechten/erfbelasting?	69
7 Hoe maak ik een testament op?	82
8 Hoe kan ik iets aan iemand schenken?	115
9 Wat is een tontine of beding van aanwas?	151
10 Wat is een levensverzekering?	162
11 Hoe kan ik mijn familiebedrijf voordelig overdragen aan mijn kinderen?	174

12	Wat is een burgerlijke maatschap?	176
13	Wat is een patrimoniumvennootschap?	179
14	Is emigreren een oplossing?	181
15	Kan ik 'last minute' nog aan successieplanning doen?	182
16	Wat is een zorgvolmacht?	184
17	Besluit	186
	Bijlage	188
	Index	195

Inleiding

Aan wie wilt u uw vermogen nalaten bij uw overlijden? Hoeveel erfbelasting zullen uw erfgenamen moeten betalen op uw nalatenschap? Als u zelf niets onderneemt, dan bepaalt de wetgever hoe uw erfenis over uw erfgenamen zal verdeeld worden. Dit gebeurt op basis van de regels van het wettelijk erfrecht.

Wilt u dit bijsturen en zelf bepalen wie van u zult erven op een fiscaalvriendelijke manier, dan is successieplanning een uitgelezen kans. Successieplanning is echter veel meer dan het verdelen van uw vermogen of het besparen van erfbelasting. Iedereen beseft ergens wel dat ze iets moeten regelen, maar schuiven dit maar al te vaak op de lange baan waardoor het soms te laat is. Successieplanning gaat vaak gepaard met latente familiale gevoeligheden. Een planning vereist dan ook een voorzichtige, goed voorbereide aanpak zodat conflicten worden vermeden.

De erfbelasting kan voor uw erfgenamen heel hoog oplopen, tot 55 % in Vlaanderen en 80 % in Brussel en Wallonië. Soms moet men zelfs een lening aangaan om de erfbelasting te kunnen betalen of moet men de geërfde goederen verkopen. Er bestaan echter heel wat technieken om de factuur van de erfbelasting te verlagen. Successieplanning is een noodzaak.

Dankzij de hervorming van het wettelijk erfrecht werd vanaf 1 september 2018 de marge om aan successieplanning te doen een stuk ruimer. Het nieuwe erfrecht geeft de erflater (de persoon die iets nalaat bij overlijden) meer vrijheid om zijn erfenis te regelen en wil conflicten tussen erfgenamen vermijden. Ook het huwelijksvermogensrecht en de Vlaamse tarieven van erfbelasting werden op 1 september 2018 gewijzigd. Deze wijzigingen hebben ook een impact op de successieplanning.

Dit boek is een wegwijzer die u zal toelaten om op eenvoudige wijze een successieplan op te maken. U vindt hier bruikbare en handige tips voor zowel de erflater

als de erfgenamen. Een aantal essentiële vragen waar u als erflater of erfgenaam mee zit, wordt beantwoord. Er bestaan echter geen standaardoplossingen omdat de situatie voor iedereen verschillend is. Alles hangt af van wat voor u het belangrijkste is.

Een aantal eenvoudige en heldere technieken kunnen u al een heel eind op weg helpen. Voor meer complexe situaties kunt u zich nadien nog laten bijstaan door specialisten zoals een notaris, een estate planner, een financieel tussenpersoon, een advocaat, een fiscalist, een accountant of een vermogensbeheerder. Bij een notaris is het eerste advies gratis. U kunt in heel ingewikkelde situaties verschillende adviseurs ook samen rond de tafel brengen. Het is belangrijk om heel transparant te zijn tegenover uw raadgevers zodat zij een totaalbeeld krijgen van uw situatie. De opbouw van een planning is afhankelijk van concrete en volledige informatie. Maatwerk en een juiste opmaak van de documenten zijn van essentieel belang om misverstanden en conflicten te vermijden.

We gaan in dit boek op zoek naar technieken om het gewenste doel te bereiken. Hieronder vindt u twintig handige tips & tricks die zullen leiden tot een **succesvolle successieplanning**:

1. Uw erfenis plannen is geen must; als u akkoord gaat met de regels van het wettelijk erfrecht hoeft u helemaal niets te ondernemen.
2. Stel niet uit tot morgen. Door er vroeg genoeg over na te denken, kunt u later heel wat problemen voorkomen.
3. Successieplanning is meer dan erfbelasting vermijden.
4. Familieruzies kunt u vermijden als u de zaken vooraf bespreekbaar maakt. Speel open kaart.
5. Schenk enkel weg wat u nooit meer nodig zult hebben. Zoals men in de volksmond zegt: 'zich niet uitkleden voor het slapengaan'.
6. Sluit uw reservataire erfgenamen niet uit.
7. Vergeet uw huwelijkscontract niet, erfrecht en relatievermogensrecht gaan hand in hand.
8. Spreid uw nalatenschap over meerdere erfgenamen, betrek uw kleinkinderen.
9. Komt u in aanmerking voor kortingen of verminderingen op de erfbelasting?
10. Verzamel uw belangrijke documenten in één map. Het is voor uw erfgenamen handig als u alle belangrijke documenten zoals bijvoorbeeld een eigenhandig testament, documenten van schenkingen, aankoopaktes, verzekeringen, bankgegevens ... verzamelt in één map en deze map ook up-to-date houdt.

11. Combineer verschillende planningstechnieken. U kunt schenkingen doen maar ook een testament maken. Een schenking en een testament gaan perfect samen. Een testament kan een oplossing bieden om een periode te overbruggen tot u een definitieve successieplanning hebt uitgewerkt.
12. Volg de fiscale actualiteit. Iets wat vandaag kan, is morgen misschien niet meer mogelijk.
13. Denk ook aan een levensverzekering als alternatief voor een schenking of een testament.
14. Vele zaken kunt u al regelen zonder al te veel kosten, bijvoorbeeld met een eigenhandig testament.
15. Herbekijk uw planning op regelmatige basis.
16. Pas uw planning aan volgens uw persoonlijke- en gezinssituatie. Streef naar maatwerk in plaats van snelle standaardoplossingen.
17. Verlies u niet in complexe en exotische constructies.
18. Voorzie geld voor de begiftigde voor de financiering van de schenkbelasting of de erfbelasting.
19. Raadpleeg specialisten voor moeilijkere materies.
20. Verlies de emotionele factor niet uit het oog bij successieplanning.

Doorheen het boek worden al deze tips & tricks uitvoerig toegelicht in begrijpelijke taal. U hoeft in uw persoonlijke planning uiteraard niet alle technieken onmiddellijk toe te passen. Ga rustig na wat voor u nuttig kan zijn en ga daarmee aan de slag. U zult merken dat zodra u de stap naar successieplanning hebt gezet, dit gemoedrust zal schenken voor de toekomst. Successieplanning biedt niet enkel bescherming en besparing van erfbelasting, maar ook rust, en dat is onbetaalbaar.

Neem het roer van uw nalatenschap zelf in handen en geniet van een rustig leven dankzij deze 'start to'-successieplanning.

1

Wat is successieplanning?

Als u uw nalatenschap zelf in handen wilt nemen en/of de erfbelasting wilt beperken, moet u aan successieplanning doen. Successieplanning bestaat uit een burgerrechtelijk en een fiscaal luik. In het burgerrechtelijk luik bepaalt u wie u wilt beschermen na uw overlijden: uw partner, uw kinderen, de kinderen van uw partner ... In het fiscale luik meet u de belastingdruk op uw nalatenschap en probeert u deze te beperken. Een goede successieplanning zoekt een compromis tussen bescherming en besparing op erfbelasting. U mag zich niet blindstaren op het vermijden van erfbelasting. U moet ook nagaan wie u wilt dat uw bezittingen na uw overlijden zal ontvangen. Mensen beperken zich bij successieplanning vaak tot het fiscale voordeel, maar dat kan gevaarlijk zijn. Hoe kan men hoge erfbelasting vermijden en toch nog voldoende controle behouden over wat er zal gebeuren met zijn nalatenschap? Naast fiscale en financiële factoren spelen ook familiale en psychologische aspecten een belangrijke rol bij successieplanning. Vaak is het niet eenvoudig om te weten waaraan u prioriteit moet geven.

Bij successieplanning gaan bescherming en besparing van erfbelasting hand in hand.

1.1. Bescherming

Steeds vaker gaan mensen niet akkoord met hoe hun nalatenschap wordt verdeeld na hun overlijden. Als u niets onderneemt, gelden de regels van het wettelijk erfrecht. De wet bepaalt hoe uw vermogen zal verdeeld worden onder uw wettelijke erfgenamen. Meer en meer mensen willen zelf de verdeling van hun bezittingen na hun overlijden

in handen nemen of willen het wettelijk erfrecht bijsturen. De wettelijke regels hebben doorheen de jaren niet altijd de maatschappelijke evoluties gevolgd of hinken sterk achterop. Er wordt te weinig rekening gehouden met de huidige maatschappelijke realiteit van intermenselijke relaties. Denk maar aan samenwonenden, kinderloze koppels, stief- of pluskinderen, singles, nieuw samengestelde gezinnen, latrelaties, holebi-gezinnen ... Zij maken zich zorgen over de bestemming van hun vermogen bij hun overlijden. Een oplossing binnen het wettelijk erfrecht wordt niet altijd gevonden omdat dit vooral gebaseerd is op traditionele gezinssituaties waarbij men gehuwd is en kinderen heeft. Vooral nieuw samengestelde gezinnen verwachten conflicten bij de verdeling van hun erfenis. Relaties zijn ook niet meer zo hecht als vroeger. De familiale solidariteit wordt minder belangrijk in onze samenleving en het levenspad van mensen is veel complexer dan vroeger. Meer dan ooit moeten mensen zichzelf en hun naasten beschermen. Dit kunnen ze doen aan de hand van successieplanning.

1.2. Besparing

Daarnaast kan de factuur van de erfbelasting hoog oplopen. Successierechten, of erfbelasting zoals dat in Vlaanderen heet, zijn belastingen die een erfgenaam verschuldigd is op het erfdeel dat hij ontvangt. Mensen vinden dit vaak een onterechte belasting omdat men al belastingen heeft betaald op zijn inkomen tijdens zijn leven. Na het overlijden zijn de erfgenamen nogmaals belasting verschuldigd op wat de overledene hen nalaat. Daarom gaat men op zoek naar technieken om erfbelasting te beperken of zelfs te vermijden.

Iedereen heeft baat bij enkele eenvoudige technieken om het heft zelf in handen te nemen en belastingen te besparen. Er zijn tal van mogelijkheden om een opgebouwd vermogen fiscaalvriendelijk te laten vererven.

1.3. Enkele belangrijke elementen bij successieplanning

Successieplanning is niet louter het voorrecht van grote vermogens en beperkt zich niet tot mensen die een uitgebreid vastgoedpatrimonium of heel veel beleggingen hebben. Successieplanning is iets waar de meeste mensen zich niet zo graag mee

bezig houden. Nadenken over wat er zal gebeuren met uw bezittingen na uw overlijden is niet altijd de meest aangename gedachte. Maar het taboe rond het plannen van de nalatenschap verdwijnt. Wie een heel leven lang hard heeft gewerkt, verdient het om van een zalige oude dag te genieten. Daarom is het belangrijk om het onderwerp bespreekbaar te maken en nu al eens rustig na te denken over uw successieplanning. Het is opvallend dat ook de jongere generatie steeds vaker wakker ligt van haar erfenis. Iedere belangrijke stap in het leven, zoals samenwonen, trouwen, een huis kopen, kinderen, een zaak starten ... heeft een invloed op de verdeling van het vermogen.

Successieplanning is niet iets waarbij u enkel op oudere leeftijd moet stilstaan. U kunt plots overlijden. Daarom moet u zich de vraag durven stellen wat er met uw vermogen zou gebeuren als u morgen zou overlijden. Belangrijk is dat u successieplanning niet te lang uitstelt. U mag niet wachten tot u heel erg ziek of dement bent, want dan is het te laat. Aan de andere kant moet u zich ook de vraag stellen wat er zal gebeuren als u nog heel lang leeft. Hebt u voldoende spaargeld om na uw pensioen uw levensstandaard te kunnen behouden als u heel oud zou worden? Wat als u zorgbehoevend wordt? Hebt u voldoende spaarmiddelen om de zorgkosten te financieren? Successieplanning betekent ook dat u niet te veel mag wegschenken, zeker in een periode waar er nog amper intresten zijn op de spaarrekeningen. De angst om niet meer rond te komen leeft bij veel mensen. U mag enkel wegschenken wat u absoluut niet meer nodig hebt. Als er voldoende andere inkomsten zijn zoals pensioen en huurinkomsten, is kapitaal minder belangrijk.

Met een goed plan weet u tijdens uw leven perfect hoe uw nalatenschap zal verdeeld worden en vermijdt u dat uw erfgenamen te hoge erfbelasting zullen moeten betalen. U moet bij successieplanning open kaart spelen zodat moeilijkheden en discussies met familie en erfgenamen vermeden worden. Door op voorhand alles goed te plannen, vermijdt u deze problemen. Planning betekent dat u ook rekening houdt met de gevoeligheden binnen de familie. Erfeniskwesties leiden vaak tot hoogoplopende ruzies of zelfs een definitieve breuk met familieleden. Erfeniskwesties en successieplanning worden daarom vaak geassocieerd met iets negatiefs.

Met erfenisplanning zult u op een duurzame manier uw vermogen overdragen naar de volgende generatie. Het gaat over meer dan wat op uw rekeningen staat. De planning omvat eventueel ook een woning, bezittingen met een emotionele waarde, een familiebedrijf ... Een successieplan opstellen gebeurt niet eenmalig. Het moet op regelmatige basis geëvalueerd en bijgestuurd worden in functie van uw financiële en familiale situatie. Successieplanning kan eenvoudig zijn voor een kinderloze vrijgezel

maar steeds vaker zien we complexe gezinssituaties waarbij bijvoorbeeld binnen een nieuw samengesteld gezin elk van de partners kinderen heeft uit vorige relaties en beiden samen ook nog kinderen hebben. Uw erfenis regelen als nieuw samengesteld gezin is een must, want de focus van het wettelijk erfrecht ligt nog steeds bij gehuwde koppels met gemeenschappelijke kinderen. Daarnaast kan uw financiële situatie wijzigen doordat u meer gaat verdienen of bijvoorbeeld een erfenis of schenking van uw ouders krijgt. Uw successieplanning moet uw persoonlijke situatie op de voet volgen en mag niet statisch zijn. U moet uw successieplan om de zoveel jaar aan een grondige onderhoudsbeurt onderwerpen. Door de steeds wijzigende wetgeving is het jammer genoeg ook niet altijd eenvoudig om uw nalatenschap goed te plannen. Deze materie is heel complex waardoor ze niet onmiddellijk uitnodigt om er grondig mee bezig te zijn.

Erf- en schenkbelastingen kunnen in Vlaanderen heel hoog oplopen. Daarom gaan mensen steeds vaker op zoek naar technieken om deze belastingen te beperken of zelfs te vermijden. De fiscus moet wel akkoord gaan met deze constructies. Als de fiscus niet akkoord gaat met een bepaalde techniek en deze bestempelt als fiscaal misbruik, zijn zware boetes mogelijk. Jammer genoeg is het voor een gewone burger niet altijd even duidelijk wat wel en wat niet mag. In Vlaanderen is sinds 1 januari 2015 de federale overheid niet langer bevoegd voor de schenk-, registratie- en erfbelasting, maar wel het Vlaamse Gewest. Er bestaat een 'zwarte lijst' met technieken die door de belastingadministratie beschouwd worden als fiscaal misbruik. Deze lijst was al eerder overgenomen door het Vlaamse Gewest. Op een lijst met toegelaten technieken was het even wachten, waardoor er heel wat rechtsonzekerheid bestond. Om duidelijkheid te scheppen heeft het Vlaamse Gewest dan toch een 'witte lijst' gepubliceerd met successieplanningstechnieken die aanvaard worden door de fiscus en dus niet als fiscaal misbruik worden beschouwd. Deze lijst is identiek aan de vroegere federale lijst.

Om rechtszekerheid te bieden, gelden nieuwe standpunten van de Vlaamse Belastingdienst (VLABEL) voortaan enkel nog voor nieuwe plannings en niet meer voor al gemaakte plannings. Successieplanning is een project op lange termijn en daarover moet juridische en fiscale zekerheid bestaan. Nieuwe standpunten zullen ook niet meer onmiddellijk ingaan vanaf de dag van de bekendmaking. VLABEL zal de datum van inwerkingtreding bekendmaken, zodat men nog even de tijd heeft om zich aan te passen aan de nieuwe fiscale realiteit.

Het loont zeker de moeite om tijd te maken om aan successieplanning te doen. U staat even stil en denkt na wie u wilt beschermen na uw overlijden. Met een goed plan neemt u uw nalatenschap zelf in handen en beslist u zelf hoe uw vermogen zal verdeeld worden. Bovendien kan een goed successieplan voor een aanzienlijke besparing op de erfbelasting zorgen voor uw erfgenamen en conflicten tussen toekomstige erfgenamen vermijden. Een goed opgebouwd successieplan is een win-winsituatie voor uzelf en uw erfgenamen. U kunt beter tijdig beginnen nadenken over uw nalatenschap en zelf al aan eerstelijnsuccessieplanning doen. Complexiteit is geen garantie voor efficiëntie. Met enkele eenvoudige technieken die niet noodzakelijk veel geld hoeven te kosten kunt u op het vlak van successieplanning al heel ver komen. Ga niet overhaast te werk.

1.4. Hoe maak ik een successieplan op?

Een eenvoudig successieplan is gebaseerd op vier belangrijke vragen:

1. Waaruit bestaat mijn vermogen?

Vooraleer u kunt starten met successieplanning is een gedetailleerde financiële planning nodig. U maakt een vermogensbalans op. Dit is een overzicht van al uw bezittingen en de bijbehorende uitgaven.

- Waarvan bent u eigenaar?
- Bezit u een gezinswoning, een appartement aan zee, een woning in de Ardennen, een andere tweede eigendom, een studentenkamer, een bouwgrond ...?
- Hoeveel staat er op uw zichtrekening, spaarrekening, termijnrekening of effectenrekening?
- Hebt u een levensverzekering of een groepsverzekering lopen?
- Welke andere roerende goederen, zoals de inboedel, een auto, een kunstcollectie ..., bezit u?
- Bezit u participaties in bedrijven?
- Hebt u nog hypothecaire kredieten lopen?
- Hebt u nog andere leningen lopen, bijvoorbeeld een autofinanciering of een persoonlijke lening?
- Van welke goederen bent u volle eigenaar?
- Hebt u ook vruchtgebruik of blote eigendom over bepaalde roerende of onroerende goederen?

Op die manier krijgt u zicht op uw totale vermogen, het actief (bezittingen) en het passief (schulden). Wat bij uw overlijden netto overblijft (actief – passief) zal vererfd worden door uw erfgenamen. Een vermogensstaat geeft u inzicht in de samenstelling van uw vermogen en hoe dit verder kan groeien, door inkomsten of door arbeid.

U moet een raming maken van welk kapitaal u nog nodig zult hebben na uw pensioen. Bij uw berekeningen gaat u er het best van uit dat u nog heel lang zult leven. Ga ervan uit dat u ongeveer 100 jaar zult worden en bereken hoeveel jaar u met pensioen zult zijn. Maak dan een raming van wat u per maand nog nodig zult hebben om uw levensstandaard te behouden als u met pensioen bent.

Zal uw wettelijk pensioen voldoende zijn om uw levensstandaard te bewaren? Dankzij de tool mypension.be van de overheid krijgt u een duidelijk zicht op wat u als wettelijk pensioen mag verwachten en wanneer u effectief met pensioen kunt gaan. U krijgt hier ook een beeld van wat u al hebt gespaard aan aanvullend pensioen via uw werkgever of uw zelfstandige activiteit. U moet de opbrengst van uw beleggingen trachten in te schatten en rekening houden met de inflatie (de stijging van de prijzen). Na uw pensioen hebt u meer tijd voor hobby's, uitstapjes, reizen ... en dat kost geld. Ook de kosten voor verzorging zullen stijgen als u ouder wordt. Als u niet meer gaat werken en de kinderen zijn het huis uit, vallen aan de andere kant dan weer een aantal kosten weg.

Voorbeeld

Karen gaat ervan uit dat ze op 67 jaar met pensioen zal gaan en dat ze 100 jaar oud zal worden. Dit betekent dat ze 33 jaar lang een wettelijke pensioenuitkering zal genieten. Stel dat ze bovenop haar wettelijk pensioen nog 1 500 euro per maand nodig heeft om haar levensstandaard te behouden, dan moet zij op 67 jaar over een spaarpotje beschikken van 594 000 euro (33 jaar x 12 maanden x 1 500 euro).

Enkel wat u nooit meer nodig zult hebben, kunt u in principe nu al wegschenken.

2. Wie zijn mijn erfgenamen?

- Bent u alleen, gehuwd, wettelijk of feitelijk samenwonend?
- Voor welk huwelijksvermogensstelsel hebt u gekozen?
- Hebt u een huwelijkscontract?
- Hebt u erfenisbeschikkingen opgenomen in uw huwelijkscontract?
- Wie zijn uw erfgenamen op basis van het wettelijk erfrecht?
- Hebt u een testament opgemaakt of is het wettelijk erfrecht van toepassing?
- Hebt u tijdens uw leven al aan iemand een schenking gedaan?
- Wie zijn uw reservataire erfgenamen die u op basis van de wet niet mag onterven?
- Wat zijn de gevolgen als u vandaag plots zou overlijden?
- Beantwoordt wat u tot op vandaag hebt geregeld aan uw wensen?

3. Hoeveel erfbelasting moet er betaald worden?

Hoeveel erfbelasting zullen mijn erfgenamen verschuldigd zijn op wat ik hen nalaat op basis van het wettelijk erfrecht of op basis van bijvoorbeeld een testament?

4. Hoe kan ik gaan plannen?

Als u gehuwd bent, kunt u erfenisbeschikkingen opnemen in uw huwelijkscontract. Wat in het huwelijkscontract is opgenomen, primeert op het wettelijk erfrecht. U kunt tijdens uw leven een schenking van een roerend of onroerend goed overwegen. U kunt een testament opmaken dat pas uitwerking zal hebben bij uw overlijden. Een testament kan steeds aangepast worden. Tevens kunt u een beroep doen op een levensverzekering in het kader van uw successieplanning.

2

Hoe werkt het wettelijk erfrecht?

2.1. Wie komt in aanmerking om te erven?

Als u niets onderneemt, dan bepaalt de wet hoe uw nalatenschap zal verdeeld worden na uw overlijden. U loopt het risico dat uw nalatenschap anders zal verdeeld worden dan u voor ogen had. De wettelijke regels worden omschreven in het Burgerlijk Wetboek. Het Burgerlijk Wetboek vindt zijn oorsprong in de Code Napoléon (21 maart 1804). Het wettelijk erfrecht is dan ook verouderd en beantwoordt niet altijd aan de behoeften van vandaag. Het erfrecht is meer dan 200 jaar oud en is niet afgestemd op onze moderne samenleving. Denk maar aan samenwonenden, kinderloze koppels, nieuw samengestelde gezinnen, stief- of pluskinderen, alleenstaanden ... Zij vinden niet altijd oplossingen binnen het huidige erfrecht. Het erfrecht is grotendeels gebaseerd op de traditionele opvatting van het gezin. Als u zelf niets hebt voorzien in bijvoorbeeld een testament, gaat de wet ervan uit dat u na uw overlijden uw naasten wenst te beschermen. Tot uw naasten behoren enkel uw echtgenoot, uw wettelijk samenwonende partner en uw bloedverwanten. Het Belgisch erfrecht is een bloedrecht waarin de familieband primeert. Uw bloedverwanten zijn personen die één of meer zelfde voorouders hebben als u. Enkel zij komen in aanmerking om te erven op basis van het wettelijk erfrecht.

De wettelijke erfgenamen mogen echter niet onwaardig zijn om te erven. Onwaardig om te erven is iemand die veroordeeld is voor moord, poging tot moord of medeplichtigheid aan moord op de overledene. Het gaat om zware feiten. Iemand die veroordeeld is voor toebrengen van slagen en verwondingen, verkrachting of andere gewelddaden, kan door de rechter eveneens onwaardig worden verklaard. De plaats van iemand die onwaardig is om te erven, wordt ingenomen door zijn dichtste afstam-

melingen (plaatsvervulling). Zij ontvangen samen het deel dat normaal zou geërfd worden door de onwaardige erfgenaam. Zo zullen bijvoorbeeld de kleinkinderen van een overleden grootvader samen de plaats innemen van hun vader die onwaardig werd verklaard.

Tot de wettelijke erfgenamen behoren de langstlevende partner (gehuwd of wettelijk samenwonend) en de bloedverwanten in de rechte lijn en de zijlijn. In de opgaande rechte lijn zijn dat de ouders, de grootouders en de overgrootouders, in de dalende rechte lijn de kinderen, de kleinkinderen en de achterkleinkinderen. In de bevoorrechte zijlijn bevinden zich de broers en zussen (ook de halfbroers en halfzussen) en hun kinderen. Tot de gewone zijlijnen behoren de ooms en tantes en hun kinderen, neven en nichten en grootooms en groottantes ten opzichte van de overledene.

De bloedverwanten die volgens het wettelijk erfrecht samen met de echtgenoot of wettelijk samenwonende partner in aanmerking komen om te erven, worden hieronder schematisch voorgesteld:

2.2. Wat zijn de spelregels van het wettelijk erfrecht?

Het wettelijk erfrecht is gebaseerd op vier principes: de orde van bloedverwantschap, de graad van bloedverwantschap, plaatsvervulling en kloving. De langstlevende huwelijkspartner of wettelijk samenwonende partner heeft een specifiek wettelijk erfrecht dat hierna besproken zal worden.

2.2.1. Orde

De bovenvermelde bloedverwanten worden volgens het eerste principe opgedeeld in vier orden.

Tot de **eerste orde** behoren de afstammelingen, dat zijn de kinderen, de kleinkinderen en de achterkleinkinderen. In de eerste orde erven de kinderen ieder een gelijk deel. De leeftijd van de erfgenamen speelt geen rol. Ook minderjarige kinderen komen in aanmerking om te erven. Het maakt niet uit of kinderen geboren zijn uit verschillende huwelijken van hun overleden ouder. Het is zelfs niet belangrijk of ze binnen of buiten een huwelijk geboren worden, zolang de kinderen erkend zijn. Ook adoptiekinderen komen in aanmerking om te erven. Stief- of pluskinderen behoren niet tot de wettelijke erfgenamen. U zou uw stiefkind kunnen adopteren maar dat kan emotioneel moeilijk liggen. Adoptie is definitief en stopt niet bij een echtscheiding of relatiebreuk. Bij minderjarigen moet de andere natuurlijke ouder zijn toestemming geven.

Tot de **tweede orde** behoren de broers en zussen met hun kinderen, samen met de ouders van de overledene. Elke ouder die nog in leven is, erft één vierde van de nalatenschap. De rest wordt evenredig verdeeld onder de broers en zussen.

Voorbeeld

Als Johan overlijdt en hij heeft geen partner en geen nakomelingen, maar zijn ouders en drie zussen zijn nog in leven, dan zal zijn nalatenschap voor de helft naar zijn ouders gaan (één vierde vader en één vierde moeder) en de andere helft naar zijn drie zussen (elk één zesde).

Ook halfbroers en halfzussen behoren tot de tweede orde. Als er halfbroers en halfzussen zijn, wordt de erfenis gekloofd (zie verder). De nalatenschap wordt dan gesplitst in een moederlijke en een vaderlijke lijn. De halfbroers en halfzussen erven in één van beide lijnen, de volle broers en zussen in beide lijnen.

Tot de **derde orde** behoren de ascendenten, dit zijn de ouders, de grootouders en de overgrootouders. De ouders komen zowel in de tweede als de derde orde op.

De **vierde orde** zijn de overige wettelijke erfgenamen in de zijlijn, namelijk de ooms, tantes, neven, nichten, grootooms en groottantes.

Een eerste regel binnen het wettelijk erfrecht bepaalt dat een hogere orde een lagere orde uitsluit. Als er bijgevolg erfgenamen zijn binnen de eerste orde, komen de andere orden niet meer in aanmerking om te erven volgens het wettelijk erfrecht. Als de wettelijke erfgenamen bijvoorbeeld enkel de kinderen, samen met de broers en zussen van de overledene zijn, zal de nalatenschap naar de kinderen gaan, want zij behoren tot de eerste orde. De broers en zussen ontvangen niets omdat zij tot de tweede orde behoren.

2.2.2. Graad

Binnen elke orde speelt de graad van bloedverwantschap een beslissende rol. De graad wordt bepaald aan de hand van de afstand tussen de overledene en de betrokken wettelijke erfgenaam. In de rechte lijn telt één generatie voor één graad. Bijgevolg staat bij de afstammelingen een kind in eerste graad, een kleinkind in tweede graad en een achterkleinkind in derde graad. Hetzelfde geldt naar boven toe met een ouder in eerste graad, een grootouder in tweede graad en een overgrootouder in derde graad. In de zijlijn moet men steeds teruggaan naar de gemeenschappelijke stamouder. De gemeenschappelijke stamouders van de overledene en zijn broers en zussen zijn hun ouders. Bijgevolg staan broers en zussen ten opzichte van de overledene in tweede graad en de kinderen van de broers en zussen in derde graad. Ten opzichte van de overledene staan de ooms en tantes in de derde graad, want de gemeenschappelijke stamouders zijn de grootouders. De neven, nichten, grootooms en groottantes bevinden zich in de vierde graad. Enkel de erfgenamen die tot de overledene het dichtst in graad staan, komen in aanmerking om te erven. Als bijvoorbeeld de vrouw van een grootvader al overleden is en hij heeft één kind en drie kleinkinderen, dan behoren zowel het kind als de kleinkinderen tot de eerste orde. De nalatenschap gaat op basis van het wettelijk erfrecht volledig naar het kind, omdat het kind zich in de eerste graad bevindt en de kleinkinderen in de tweede graad.